

per se, et physicum, quia, ut supra dixi, sess. 4, nunquam assensus fidei fundatur in assensibus præmissarum, in vi illationis, sed tantum in prima veritate revelante. Si autem talis assensus conclusionis per se fundetur in discursu, jam non est effectus fidei solius, sed cooperante etiam lumine naturali; imo etiam tunc fides non concurrat secundum propriam rationem fidei, sed secundum quamdam generalem rationem assensus certi, propter quod potest illo modo, etiam ad falsum, concurrere, ut supra, sect. 4, n. 3, dixi; atque ita concluditur actum fidei nullum proprium et physicum effectum habere; loquimur autem in genere efficientis, nam formaliter clarum est physice constituere credentem.

4. *Quousque procedat assertio de pia affectione.* — Oportet tamen distinguere in fide actum intellectus ab actu voluntatis, quos supra distinguimus; nam quæ diximus maxime procedunt de actu intellectus, ut constat. Possunt tamen cum proportione applicari ad actum voluntatis; etenim ille etiam supernaturalis est, et ideo habitum etiam per se non producit, et non ordinatur ad alios actus voluntatis, unde etiam ex illa parte non habet proprium physicum effectum. Potest vero ulterius comparari hic actus voluntatis ad actum intellectus, et sic revera est causa ejus, credimus enim quia volumus; et potest dici causa physica, quia voluntas efficaciter applicat intellectum ad credendum, sicut appetitus potest vere dici causa physica motus localis membrorum. Ubi occurrebat statim quæstio de hac causalitate, qualis sit, an sit per proprium influxum, vel potius sit per modum causæ per accidens, et applicantis per naturalem sympathiam potentiarum in eadem anima radicatarum. Sed hæc quæstio physica est (a quibus quæstionibus abstinere soleo). Videri potest in tractatu de Anima, l. 3, cap. 6. Idem vero iudicium in hac motione voluntatis ad credendum ferendum est quod in aliis motionibus potentiarum per voluntatem; nam est eadem ratio, et probabilius existimo esse tantum per naturalem subordinationem, et sympathiam potentiarum.

5. *Assertio secunda: actus fidei variis modis sortitur morales effectus.* — Secundo, dicendum est actum fidei morali modo habere posse aliquos effectus, qui varii sunt juxta diversos modos hujus causalitatis. Unus modus est per modum dispositionis, vel proximæ, vel remotæ; et quidem proxime solum disponit actus fidei ad habitum fidei, in quo eadem est ratio de illo quæ de cæteris actibus respectu suo-

rum habituum. Remote vero disponit aliquo modo fides ad totam justitiam, et sic dicitur esse fundamentum justitiæ, in Tridentin., sess. 6, cap. 6 et 8; et ab Augustino, epistola 105, qua de re videri possunt dicta in lib. 8 de Grat., c. 15. Secundus modus hujus causalitatis est per modum meriti de condigno, et sic diximus supra, sect. 7, actum fidei, si sit in homine grato, esse meritorium de condigno formaliter et per seipsum. Hic vero addi potest esse radicem omnis meriti de condigno, et sic omnia præmia talis meriti numerari posse inter effectus fidei; et sic dixit Cyrillus, lib. 11 in Joan., cap. 16, fidem esse radicem et originem æternæ vitæ, ita exponens verba illa Joan. 14: *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, et quem misisti Jesum Christum.* Tertio, esse potest hæc causalitas per modum impetrationis, ad quam reducitur meritum de congruo; et ita fidei tribuuntur miracula tanquam effectus ejus; imo omnes effectus orationis sunt hoc modo effectus fidei, ut constat ex supradictis, et tradit Augustinus supra, epistola 107. Quarto, et maxime proprie et connaturaliter fides operatur moraliter, excitando voluntatem ad actus, quia proponit supernaturalia objecta valde honesta, quibus maxime solet voluntas ad bonum excitari; et hoc est, quod maxime intendit D. Thomas, in quæstione citata, et sufficienter declarabitur respondendo ab objectionibus in principio factas.

6. *Ad primam difficultatem in num. 2. — Ad secundam. — Ad tertiam.* — Ad primum, dicitur primo, per priorem illius partem probari, actum fidei non habere proprios effectus físicos, quod concessimus. Ad alteram vero partem de cognitione speculativa, respondemus fidem non tantum esse speculativam, sed etiam practicam; judicat enim amandum esse Deum, et similia, ut paulo post iterum attingam. Ex hac ergo parte potest moraliter movere voluntatem. Addo etiam ex pura fidei contemplatione posse resultare delectationem in voluntate, quæ potest inter effectus fidei numerari. Ad secundam objectionem, respondemus, ad priorem quidem ejus partem, merito timorem poni inter effectus fidei, quia proponendo comminationes divinas, timorem excitat, ut dixit Concilium Tridentinum, supra cap. 6, et Augustinus, in Enchiridio, cap. 5. Solet autem quæri an hoc sit intelligendum de timore servili vel filiali; dicendum est autem de utroque verum esse. Quia vero fides interdum est sine charitate, et aliquando est illi conjuncta, in

priori statu frequentius excitat timorem servilem; et ita loquitur Tridentinum supra. In posteriori autem statu, facilius excitat timorem filialem, qui ex charitate nascitur; et charitas si perfecta sit, ut dixit Joan., *foras mittit timorem*, utique servilem; neque obstat quod timor etiam possit inducere ad fidem, quia vel talis timor supponit fidem aliquam, et sic inducit ad perseverantiam et augmentum fidei, vel est ante primum actum fidei, et sic vel est valde imperfectus, et ordinis naturalis; vel solum est in nobis per modum excitantis gratiæ resultantis ex aliqua illuminatione divina; timor autem supernaturalis, et qui sit proprius actus humanus, semper est effectus fidei. In alia vero parte illius objectionis attingebatur quæstio cum hæreticis de justificatione, quomodo sit effectus fidei, sed eam remittimus in materiam de Gratia, lib. 8, cap. 17, et breviter dicimus fidem non purificare cor formaliter, sed fundamentaliter et radicaliter, et excitando voluntatem ad reliquos actus, per quos purificatur et recte disponitur cor ad charitatem et gratiam formaliter ipsum purificantem; et sic dicit Augustinus, libro secundo contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 5: *Justum ab injustis distinguit ipsa lex fidei, quia justus ex fide vivit*; sic etiam de fide dixit Leo Papa, serm. 4 de Epiphani.: *Hæc est quæ de peccatoribus facit sanctos*, utique excitando et inducendo illos; et sic etiam dicit Paulus, ad Gal. 5, quod *fides per charitatem operatur*; ubi etiam obiter notari potest contra eosdem hæreticos, fidem, quæ habet hos effectus, non esse fidem illam specialem de propria sanctitate, quam ipsi fingunt, nam illa de se non excitat ad sanctitatem vitæ et morum, sed potius prout ab ipsis ponitur, licentiam præbet libere operandi, et peccandi cum illa fiducia, *quod peccatum non imputabitur*; prout autem illa fides dari potest ex speciali privilegio alicui, per singularem revelationem, supponit potius sanctitatem quam facit, quamvis juvare possit ad spirituale profectum et consolationem. Unde patet responsio ad ultimam objectionem; fateamur enim spem etiam esse effectum fidei, quem non omisit divus Thomas in illo articulo primo, ad argumenta; sed fortasse de illo non fecit specialem quæstionem, quia in ipsa definitione fidei positus fuerat. Sub ultimo autem effectu *purificandi cor*, includi possunt omnes boni motus, qui per fidem possunt excitari. Vel etiam dici potest justitiam nostram post fidem inchoari a timore, et in purificatione cordis consummari, et ideo sub illis

duobus extremis omnes effectus fidei comprehendendi.

DISPUTATIO VII.

DE VIRTUTE FIDEI QUANTUM AD HABITUS EJUS.

Materia hujus disputationis magna ex parte tractata est in libris de Gratia, agendo de habitibus infusis, et ideo in præsentibus omittimus omnia quæ generalia sunt, solum breviter indicando quomodo in fidem conveniant; illa vero quæ fuerint fidei propria ex professo declarabimus.

SECTIO I.

Utrum fides ponat aliquem habitum in intellectu, et quis vel qualis ille sit?

1. *Assertio prima: datur fides habitualis.* — Primo, suppono tanquam certum dari in intellectu habitum fidei per se infusum, ut ex professo disserui, lib. 6 de Grat., cap. 8. Circa quam assertionem advertendum est, ex supra dictis, circa easdem res revelatas posse nos habere actus fidei acquisitæ, qui naturales sunt, et præterea actus fidei infusæ. Ex prioribus ergo manifestum est resultare in intellectu habitum acquisitum, qui fit propria virtute et actione talium actuum, et manere potest, etiamsi fides infusa amittatur, ut in hæretico constat. Unde fuit quæstio apud antiquos Doctores, an præter hunc habitum requiratur alius in intellectu, qui sit infusus, et aliqui eorum in partem negantem inclinaverunt, quia putabant actum fidei infusæ quoad substantiam non distingui ab acquisito, sicque putabant habitum infusum non esse necessarium. Jam vero certa res est dari hunc habitum infusum, natura sua distinctum ab acquisito. Ratio est, quia actus fidei infusæ sunt specie distincti ab acquisitis, quia habent rationem formalem objecti longe diversam. Item sunt supernaturales quoad substantiam, ut supra visum est, disputat. 6, sect. 5; ergo requirunt habitum ejusdem ordinis.

2. *Dubium an sit certum de fide.* — *Auctoris resolutio affirmans.* — Solet autem quæri an hoc tempore conclusio quoad hanc partem sit de fide; nam aliqui simpliciter negant, licet dicant esse ita certam, ut sine temeritate negari non possit. Alii dicunt esse de fide quo-

ad parvulos, non quoad adultos, quia in istis possunt Scripturæ et Concilia explicari de actibus, non autem in parvulis. Alii vero e contrario dicunt esse de fide in adultis, propter definitionem Tridentini, sess. 6, cap. 6 et 7, ubi post actum fidei dicit infundi justitiam, quæ fidem, spem et charitatem includit, et postea dicit fidem non amitti per omne peccatum, quod necesse est intelligi de habitu; negant autem de parvulis, quia in illis locis Concilium solum loquitur de adultis. Mihi tamen videtur esse de fide quoad omnes, ut in materia de Gratia dixi, lib. 6, cap. 3 et 8. Nam dictæ definitiones recte probant de adultis, et ad parvulos extenduntur, quia, licet quoad dispositiones ad justitiam differant ab adultis, non tamen quoad ipsam formalem justitiam, ut manifeste tradit idem Concilium, in sess. 5, et ideo inter justos fideles et catholicos, æqualiter et univoce parvuli numerantur.

3. *Corollarium primum de subjecto habitualis fidei.*—*Corollarium secundum de ejus definitione.*—*Corollarium tertium de causis et effectibus ejus.*—*Corollarium quartum, posse prædictum habitum intendi, remitti vero minime.*—Ex quibus intelligitur primo, hunc habitum esse subjective in intellectu; probatur, quia actus ad quos eliciendos infunditur, sunt in intellectu, ut supra, disputatione præcedenti, sect. 1 et 9, probavi; habitus autem in potentia eliciente actus ponendus est, quia illi dat facultatem et inclinationem operandi. Secundo, potest facile ex dictis colligi definitio hujus habitus seu virtutis; est enim habitus inclinans et dans supernaturalem facultatem eliciendi assensum, propter auctoritatem primæ veritatis revelantis. Quæ definitio tota satis patet ex dictis; solet etiam ad hunc habitum applicari definitio Pauli, ad Hebr. 11, ut videri potest ex D. Thoma, q. 4, art. 1. Sed hoc omitto, quia in actu de quo revera Paulus ibi locutus est, satis est supra, disputat. 6, sect. 2, explicata definitio, et accommodatio a quovis, nullo negotio, fieri potest. Tertio, facile potest ex dictis intelligi quas causas vel effectus habeat hic habitus; nam propria et principalis causa est solus Deus, sicut de Gratia habituali diximus, l. 8, c. 3. Quia hic est unus ex habitibus gratiæ, et supernaturalis, ac per se infusus. Potest vero instrumentaliter infundi per sacramentum, ut fit in parvulis per baptismum; non fit autem per actus secundum propriam efficientiam, quia hoc etiam generale est habitibus infusis; quamvis possit actus fidei es-

se dispositio ad habitum. An vero per primum actum fidei statim infundatur habitus, in materia de Gratia, lib. 8, cap. 13, a n. 14, disputatum est, et sectione 3 aliquid attingam. Quoad effectus vero, per se et immediate non habet hic habitus alium effectum, præter suos actus, quia hoc est adæquatam munus ejus; mediante autem actu credendi, possunt huic habitui attribui omnes effectus ejusdem actus, disputatione præcedenti sectione ultima numerati, ut per se constat. Quarto, infertur habere hunc habitum illam proprietatem, quæ est posse augeri et intendi, quia communis est gratiæ habituali, ut in lib. 9 de Gratia explicatum est. Unde cum proportione ita sentiendum de augmento vel intensione hujus habitus, sicut de augmento gratiæ aut charitatis; et eadem ratione hic habitus diminui seu remitti non potest, utique in se; nam quoad species et apprehensiones objectorum diminui potest, sicut et augeri, ut notum est. Nihilominus tamen in toto corruptibilis est; quibus autem modis id contingat, sect. 3 et 4 dicemus.

4. *Assertio secunda: habitus fidei est simplex qualitas.*—*Assertio non loquitur de speciebus ad apprehensionem requisitis.*—*Sed de ea qualitate quæ proxime concurrat ad iudicium cum intellectu.*—Dico secundo: hic habitus fidei unicus est, et una simplex qualitas. Ut probetur et declaretur assertio, distinguenda sunt duo, quæ ad cognitionem solent requiri, scilicet, apprehensio, et iudicium, propter quæ duo, sunt etiam duo principia necessaria, nimirum species, propter apprehensionem seu conceptionem objecti, et habitus, seu aliquod lumen, propter iudicium. Quando ergo dicimus fidem esse unicum habitum, seu qualitatem, non comprehendimus species; nam illæ, sine dubio, distinctæ sunt; non sunt tamen supernaturales aut infusæ, per se ac de lege ordinaria loquendo; nam res fidei apprehendimus modo naturali, et per analogiam, vel respectum aliquem ad eas res quas sensibus percipimus. Unde ante primum actum fidei, præcedunt omnes species necessariae ad credendum, et fieri potest ut aliquis, sufficienter apprehendens res fidei, infidelis maneat, non præbens assensum; et similiter christianus qui fit hæreticus, licet fidem amittat, non tamen species, ut experientia notum est. Non tractamus igitur de speciebus, quæ plures etiam esse possunt, sed de qualitate per se infusa. De qua est secundo advertendum fidem interdum appellari in Scriptura nomine lumi-

nis, de quo recte intelligi potest illud Joan. primo: *Illuminat omnem hominem, etc.*, et illud Psalm. 4: *Signatum est super nos lumen vultus tui*; et clarius 1 Petri 2: *Vocavit nos in admirabile lumen suum*; sumitur etiam ex 2 ad Corinth. 4, ad Colossens. 1.

5. *Dicta qualitas dicitur etiam lumen supernaturale, quod est ipsemet habitus fidei.*—Hinc ergo putarunt aliqui in fide habituali duas esse distinguendas qualitates, unam, quæ sit lumen fidei; alteram, quæ sit habitus fidei; sicut in naturali scientia, habitus distinguitur a lumine intellectus; sed hæc sententia, quam similiter refutavi in tomo de Incarnatione, disp. 29, sect. 2, non habet ullam verisimilitudinem, quia neque necessitas, neque ratio aliqua talis distinctionis cogitari potest; nullum enim est officium habitualis fidei, quod per habitum sufficienter non exerceatur; habitus enim ille juvat potentiam, et quia in substantia sua supernaturalis est, dat ei facultatem operandi, quantum per qualitatem superadditam et permanentem dari potest; et eodem modo inclinatur potentiam ad assensum, et consequenter etiam illuminatur habitualiter illum, quia lumen potentia non illuminatur illum, nisi dando vires ad attingendam veritatem. Unde actualis illuminatio, quæ in actu consistit, non fit a tali lumine nisi effective, quomodo etiam fit ab ipso habitu; ergo in re non est distinctio inter habitum et lumen fidei, sed solum secundum diversos respectus illa nomina recipit. Dicitur enim lumen quatenus manifestat objectum, habitus vero quatenus permanenter informat potentiam; sicut lumen gloriæ est etiam habitus potentia, neque sunt ibi duæ qualitates. Lumen autem fidei est quædam illius luminis participatio. Non est tamen simile de lumine naturali intellectus, quia illud non distinguitur ab ipsa potentia, cui superadditur habitus, ut det illi facultatem; et ita lumen naturale est subjectum habitus acquisiti, quod in præsentem cogitari non potest; sed tam lumen quam habitus fidei immediate est in intellectu, et dat illi facilitatem quantum potest.

6. *Probatur jam assertio.*—Quod vero ipse habitus fidei, in ratione habitus, unus tantum sit, tradunt Doctores, in 3, d. 23, ubi præcipue Scotus et Gabriel; et docet etiam Augustinus. 13 de Trin., cap. 2, ubi recte declarat in unoquoque homine esse unam fidem, quæ numero quidem multiplicatur, specie autem una est; et ita intelligit illud ad Ephesios 4: *Unus Deus, una fides*; et Scriptura semper lo-

quitur de fide ut una, 1 ad Corinth. 13, et ad Heb. 11, ubi uni fidei tribuuntur omnes fidei actus; et eodem modo loquuntur Concilia, præsertim Tridentinum, sess. 6. Ratio vero est, quia unum est objectum formale fidei, ut supra probatum est disp. 3, unde etiam sumit habitus unitatem suam, ut nunc suppono; et ideo etiam supra dixi, in disp. 6, sect. 3, omnes actus fidei esse ejusdem speciei. Et hæc ratio probat hunc habitum etiam esse simplicem qualitatem, ut specialiter notavit Marsil. in 3, d. 14, q. 1; et Almayn., p. 13, q. 7. Dicitur autem simplex, non respectu intensionis; nam si verum est per intensionem addi partem aliquam entitatis, non potest qualitas intensa esse omnino simplex; sed hoc nunc non agimus, philosophisque remittimus, in quorum gratiam id late discussimus, disp. 46 Metaphys. Dicitur ergo simplex quoad extensionem, quia, licet cognitio fidei possit extensive augeri in fidei, lumen ipsum fidei non augetur, sed illi plura objecta materialia applicantur; nam quodlibet lumen fidei, quantumvis remissum, dat facultatem assentiendi cuicumque veritati propositæ, et de se æqualiter ad omnes inclinatur, ideoque ex hac parte non recipit augmentum; neque contra hoc difficultas alicujus momenti occurrit.

7. *Objectio de fide practica, et speculativa.*

Dilutio.—Solum posset quis objicere, quia datur fides speculativa et fides practica, quæ non possunt in unum simplicem habitum convenire, quia practicum et speculativum distinguunt habitus secundum philosophum; assumptum constat ex modo loquendi Scripturæ; aliquando enim tribuitur fidei speculationem et contemplationem veritatis, ut ad Colossens. 3: *Nos autem revelata facie gloriam Domini speculantes*; et ad Hebr. 11: *Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei*. Aliquando vero fidei tribuitur operatio, Jacobi 2: *Fides cooperabatur operibus ejus*; ad Galatas 5: *Fides per charitatem operatur*. Respondeo hismet testimoniis probari unam esse fidem, quæ utrumque munus exercet; nam sæpe Scriptura de eadem fide loquitur. Ratio vero est, quia eadem revelatione cognoscimus et credimus veritates speculativas et practicas nostræ fidei; et ita illa distinctio tantum materialis est, respectu fidei; ut, verbi gratia, eadem fides ostendit Deum esse trinum et unum, quod est objectum speculabile; et Deum esse diligendum super omnia, quod est principium practicum; et ita eadem fides est principium vere cognoscendi et recte amandi eundem Deum, sicut

in patria eadem visio Dei eandem vim habet, ut in lib. 2 de Attributis, cap. 18, a n. 10, ostendimus. Recte igitur dicit Cajetanus 2. 2, q. 4, art. 2, circa tertium, fidem esse habitum unum, eminenti modo practicum et speculativum, licet soleat simpliciter dici speculativus, quia hoc habet ex primario objecto suo; et ita exponit D. Thomam ibi, idemque dici solet de Theologia in principio primæ partis, ubi de hoc late. Videri etiam possunt quæ dicta sunt in Metaph., disp. 44, sect. ult.

8. *Assertio tertia: habitus fidei est virtus intellectus.* — *Eam quidam negant.* — *Eorum ratio.* — *Et confirmatio.* — *Alii nobiscum astruunt.* — *Alii mediam viam eligunt, qui refelluntur.* — Dico tertio: Hic habitus fidei virtus est intellectualis. In hac assertione est aliqua dissensio inter Doctores; aliqui enim absolute illam negant, ut Durand. in 3, dist. 23, q. 4, art. 2, ubi divus Thomas, quæst. 2, art. 3, quæstiuncula 1, idem sentire videtur, et q. 14 de Veritate, art. 3, ad 5. Ratio est, quia virtus est dispositio potentiæ ad optimum, ut sumitur ex philosopho, 7 Physic., text. 17; optimum autem intellectus est evidens cognitio, et clara; ergo habitus fidei cum non det evidentiam, non est dispositio intellectus ad optimum; ergo non est virtus intellectualis; et confirmatur, quia Aristoteles tantum posuit quinque virtutes intellectuales, et nulla illarum est fides, ut patet 6 Ethic. Alii vero sequuntur conclusionem positam, ut D. Thom. 2. 2, q. 4, art. 5, ad 2, et 1. 2, quæst. 62, art. 3, ad 2, et moderni communiter eisdem locis; et Capreol., in 3, d. 23, quæst. 1, et Molin., 1 part., quæst. 1, art. 6; Valent., tom. 3, disp. , q. 4, punct. 5. Cajetanus vero, illo art. 5, mediam quamdam viam elegit, dicens fidem esse virtutem intellectus, non intellectualem. Hæc dissensio magna ex parte est de modo loquendi; inter omnes vero mihi maxime displicet distinctio Cajetani, quia neque in proprietate, neque in usu verborum fundata est, neque intelligi potest; nam si fides est virtus intellectus tanquam subjecti, oportet ut habeat differentiam virtutis informantis intellectum, ab illa autem differentia intellectualis vocatur. Idem ergo est virtutem esse intellectualem ac esse virtutem intellectus. Inter alias autem duas sententias, dico esse discrimen in modo loquendi, quia utraque confitetur fidem esse obscuram, et illi non posse subesse falsum; unde an hoc sufficiat ad appellandam illam virtutem, necne, solum videtur spectare ad modum loquendi,

in quo mihi multo magis placet ille quem in conclusione posui.

9. *Notationes pro assertione cujus modum loquendi magis placet.* — *Probatum jam assertio auctoritate.* — *Et ratione.* — *Responsio ad rationem contrariam, et ejus confirmatio.* in n. 8. — Ut autem melius intelligatur, notanda est doctrina D. Thomæ 1. 2, quæst. 56, art. 3, ubi distinguit fidem, vel secundum se spectatam, id est, ut præcise pertinet ad intellectum vel prout subest voluntati, et ab illa recipit moralem denominationem. Hic ergo priori tantum modo consideratur, nam de altero dicemus sectione 2 et 3. Item distinguit divus Thomas inter virtutem intellectualem et virtutem simpliciter; docet enim nullam virtutem, nisi voluntatis, vel ut subest voluntati, esse virtutem simpliciter; quia sola virtus voluntatis tendit ad bonum honestum, ut tale est, et confert actibus bonum moralem usum. Hic ergo non agimus de virtute simpliciter, sed solum in ratione virtutis intellectualis. Ita ergo dico fidem secundum se habere hunc gradum virtutis, quod imprimis est consentaneum modo loquendi Scripturæ, nam ad Colossens. 2 dicitur per fidem dari, *plentudinem divitiarum intellectus*; quomodo ergo non est virtus ejus? Item Concilium Milevitanum, cap. 4, de fide exponit illud Psalmi 65: *Qui docet hominem scientiam.* Ratione declaratur, quia virtus potentiæ est habitus inclinans indefectibiliter potentiam ad bonum suum, id est, semper ad bonum, et nunquam ad malum; hoc autem habet fidei habitus, respectu intellectus; nam bonum intellectus est veritas, malum autem falsitas; fides vero ita inclinatur ad verum, ut nunquam inclinet ad falsum; est ergo virtus. Consequentia est clara, et minor supponitur ex dictis disp. 6, sect. 5; major autem probatur, quia non est de ratione virtutis, ut inclinet ad summum bonum potentiæ, alias sola una esset in unaquaque potentia, illa scilicet quæ summum bonum attingeret. Item non est de ratione virtutis quod attingat objectum summa perfectione, alias spes non esset virtus, quia non attingit Deum propter se, qui est modus perfectissimus; nec philosophia esset scientia, quia non est tam evidens, sicut Mathematica; ergo ad rationem virtutis satis est quod attingat verum bonum, nunquam declinando ad malum; et quod respectu illius conferat de se optimum operandi modum, scilicet prompte et delectabiliter, de quo maxime locutus est Aristoteles definiendo virtu-

tem; et ita simul responsum est ad fundamentum contrariæ sententiæ. Ad numerationem autem virtutum intellectualium, quam Aristoteles fecit, respondetur locutum esse de virtutibus acquisitis; non enim cognovit infusas, neque etiam modum assentiendi obscurum et infallibilem; nam, si cognovisset illum, præsertim circa divina, proculdubio non negasset habitum conferentem talem assensum esse multo perfectiorem virtutem quam sit scientia naturalis, cum ipse alias dixerit, secundo de Partibus animalium, capite tertio, melius esse divina utcumque attingere, quam creata perfecte cognoscere. Reductive tamen, sicut Doctores melius loquentes, Theologiam vocant scientiam, vel potius sapientiam, et ita comprehendunt illam sub genere virtutis intellectualis, ita fides potest reduci ad intellectum propter suum simplicem assentiendi modum in superioribus explicatum.

10. *Assertio quarta: fides est virtus Theologica.* — Dico quarto: fides est una ex virtutibus Theologicis, quæ assertio intelligitur de fide ratione habitus intellectualis, secundum se spectati; et ita est communis Doctorum, ac sumitur ex Paulo 1 ad Corinth. 13, ubi specialiter dicit: *Nunc manent tria hæc, fides, spes et charitas*; ex quo modo loquendi colligimus, inter illa tria esse specialem convenientiam in ratione virtutis, quæ explicatur nomine virtutis Theologalis, et consistit in hoc quod talis virtus attingit Deum immediate, et tanquam objectum materiale, et tanquam rationem objecti, et modo etiam divino et supernaturali; omnia autem hæc in fide reperimus; nam et credit Deum, et Deo, et supernaturali modo, id est, certitudine quadam divina; est ergo Theologica virtus. Plura de hac assertione videri possunt, lib. 6 de Grat., capite 8. Neque in hoc est aliqua difficultas: solet autem quæri quem ordinem servet hæc virtus ad reliquas, quod divus Thomas quæsit secunda secundæ, quæst. 4, articulo 7, sub his terminis: *An sit prima virtutum?* Breviter autem dico, si comparatio fiat in perfectione, fidem non esse primam; nam excedit charitas, teste Paulo, loco citato, quamvis de modo excessus sit controversia, quæ non potest hic dirimi, nondum intellecta perfectione charitatis; dirimetur autem tractat. 3, disputat. 3, sect. 1, a num. 3. Et eadem ratione omitto comparationem inter fidem et spem, quæ videatur tract. sequenti, disputat. 1, section. 6, a numer. 4. Respectu autem aliarum

virtutum, non est dubium quin fides præcedat ratione sui generis et objecti. Si autem comparatio fiat ordine generationis, sic fides est prima respectu omnium virtutum, quæ ab ipsa omnino distinguuntur, quia est fundamentum justitiæ, ut sæpe dictum est; dico autem, *quæ ab illa omnino distinguuntur*, quia si compararetur ad suum habitum voluntatis, de quo statim dicemus, potest habere dubitationem, quam sectione etiam sequenti expediemus.

SECTIO II.

Utrum fides requirat in voluntate proprium habitum, et quis vel qualis ille sit.

1. *Prima opinio negans talem habitum propter ipsam fidem.* — *Fundamentum.* — *Alterum fundamentum.* — Circa fundamentum hujus quæstionis aliqui Doctores negant dari in voluntate habitum infusum ad credendum, seu propter ipsam fidem; ita tenuit Scotus in 3, d. 25, q. 2. Fundatur, quia sufficit habitus in potentia eliciente actum fidei, quia ille solus est principium physicum, et per se talis actus; voluntas autem solum est causa movens, et quasi per accidens, et ideo non eget habituali perfectione. Eandem sententiam tenuit Henric., Quodlib. 5, q. 21. Et addit pro fundamento, quod intellectus informatus habitu fidei est per se sufficiens principium actus, et determinans intellectum, etiam sine positiva dependentia a motione voluntatis, quia satis est ut non contradicat; ad quod non indiget habitu. Non abest ab hac sententia Vasquez, 3 p., q. 7, in commentario art. 3, dum nullum peculiarem habitum in hac re agnoscit.

2. *Secunda opinio Cajetani, requirens habitum charitatis ad fidem formatam.* — Secunda sententia est Cajetani, secunda secundæ, quæst. 4, artic. 2, qui dicit, ad perfectionem fidei requiri habitum aliquem in voluntate; declarat autem hoc esse intelligendum de perfectione fidei formatæ, non de perfectione fidei secundum se; unde addit illum habitum non esse distinctum a charitate, et consequenter negat fidem secundum se, seu informem, postulare habitum aliquem in voluntate; quæ sententia etiam placuit quibusdam posterioribus Thomistis; et quidem, si attente spectetur, non est diversa ab opinione Scoti et Henrici; nam Henricus expresse fatetur fidem